

פסקי תשובות אורח חיים סימן תרעז

בנים ההולכים להוריהם בלילות חנוכה, והנוסעים מביתם לשבת היכן ידליקו

שם: צריך להדליק בפתחו אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שלחן בעה"ב, וה"ה לבן האוכל אצל אביו, רמ"א, וי"א שבזה"י שמדליקים בפנים ממש ידליק במקום שאוכל וכן נהגו. ועיין היטב במ"ב וביה"ל, ונסכם דינים אלו בתוספת השאלות המצויות בזמננו, עפ"י גדולי הפוסקים.

א. מי שיש לו שני דירות²¹ אחת שאוכל שם בקביעות ואחת לשינה - הרי הדבר תלוי לדעת השו"ע והרמ"א אם מדליק במקום שינה או במקום אכילה, ולמעשה²² מקום אכילה עיקר לדין דליכא משום חשדא.

ב. יש לו דירה קבועה לאכילה ושינה, ובדרך אקראי נזדמן לו לישן במקום אחר, לכו"ע²³ מדליק בביתו הקבוע ולא במקום שישן.

ג. יש לו דירה קבועה לאכילה ושינה, ובדרך אקראי²⁴ נזדמן לו לאכול במקום אחר, לכו"ע²⁵ מדליק בביתו הקבוע אף כי עתה אינו אוכל שם. אמנם זה דווקא אם בדעתו לחזור לביתו הקבוע לישן שם, אבל²⁶ אם נשאר לישן במקום ששם אכל דרך אקראי, מדליק שם, ואינו מחוייב לחזור לביתו הקבוע כדי להדליק.

²¹ ואינם חייבים להיות בבעלותו, אלא כל שרגילותו בקביעות ללכת לאכול במקום מסויים ובמקום אחר הולך לישן הרי הוא בכלל זה, וכגון אם הולך בקביעות לאכול בבית הוריו וישן בביתו הרי הוא בכלל זה, אלא שאינו מפורש בפוסקים מהו הקביעות בענין זה, וכבר נתחבט בזה בס' חובת הדר פ"ב הערה ג', ועכ"פ זה ברור שאף אם הולך לאכול שם כל ח' ימי חנוכה אינו נקרא עדיין בגדר 'קבוע' אלא בגדר 'אקראי' המבואר דינו להלן סעי' ב', ועי"ש בחובת הדר דקבוע הוא שאוכל שם תקופה ממושכת, כעין משולח שנשלח לחו"ל לזמן ממושך לגייס כספים או הנוסע לרגל עסקיו לזמן ממושך וכיוב"ז.

²² דטעמו של השו"ע דס"ל להדליק במקום שינה הוא משום חשדא וכמ"ש במ"ב סק"ט (בשם הטור) וסק"א, ולכן בזה"י שרבים מדליקים בפנים ליכא חשדא וכמ"ש לעיל סי' תרע"א אות י"ז, וכן פסק בשו"ת מנח"י ח"ז סי' מ"ח דמקום אכילה עיקר, אלא שמוסיף שאם במקום השינה יש יותר פרסום ע"י בני ביתו הנמצאים שם ידליק במקום השינה, אך מסיים שיש לו להשתדל להביא למקום האכילה את בני ביתו ולהדליק שם.

²³ שו"ת אז נדברו ח"ז סי' ס"ט דגם המחבר לא אמר שידליק במקום שינה אלא באופן ששם ביתו הקבוע, אבל אם מקום השינה הוא באקראי כאכסניה וכדו' ולא בביתו צריך להדליק במקום אכילה אף לאלו המדליקים בחוץ.

²⁴ וכבר כתבנו לעיל הערה 21 שאפילו אם הולך לאכול שם כל ח' לילות של חנוכה ג"כ בכלל אקראי הוא, עיין שם.

²⁵ ט"ז סק"ב, שו"ת מנח"י שם, ועי"ש שמ"מ רק באופן שבני ביתו יבואו עמו ודי אף באדם אחד שיבוא עמו, אבל אם הולך לבדו לישן בביתו לא ידליק שם אלא במקום שאכל (והיינו לאלו המדליקים בפנים, אבל לאלו המדליקים בחוץ ועדיין לא עבר זמן דתכלה רגל מן השוק, עיין לעיל סי' תרע"ב אות ד', ידליק אף כשהוא לבדו).

²⁶ חובת הדר פ"א סעי' י"ב ובהערות שם דזהו בכלל דינו דהפר"ח המובא בביה"ל דמאי שנא אם הולך לכל ח' ימי החנוכה או רק ליום אחד המציאות היא שאינו בביתו באותו לילה ואין לו למי לפרסם הנס בביתו (ומשום חשדא ליכא, כמ"ש לעיל הערה 22), ועיין בפר"ח שאפילו אם באקראי נכנס ויוצא לביתו או אוכל שם ביום אכילת עראי מ"מ אין הדבר מחייבו לחזור בלילה לביתו להדליק שם.

ולכן, בניס נשואים²⁷ ההולכים בלילות²⁸ חנוכה לבית הוריהם, אם בדעתם ללון שם, ידליקו שם בבית הוריהם, ואם שבים לביתם לישן ידליקו בביתם, ויש²⁹ מי שאומר שאם תאבים לאכול ולשתות שם בחברת משפחתם (ולפני הדלקת הנרות הרי אסור לאכול) מותר להם להדליק שם³⁰ נרות אף על פי שחוזרים אח"כ לביתם לישן. וכן אלו הנוסעים מביתם בערב שבת לשבות במקום אחר וחוזרים לביתם במוצאי שבת: בערב שבת - אם יוצאים מביתם לפני פלג³¹ המנחה ידליקו במקום שהולכים לשבות שם בשבת, ואם יוצאים מביתם לאחר פלג המנחה אזי אם הם מהנוהגים להדליק בחוץ ידליקו³² בביתם לפני יציאתם לדרך, ואם הם מהנוהגים להדליק בבית בפנים ואיש מאנשי הבית לא נשאר שם ידליקו³³ במקום שהולכים שם לשבות. ובמוצאי שבת יש³⁴ להם להמתין בהדלקת הנרות עד שיחזרו לביתם ולהדליק בביתם, ויש³⁵ אומרים שאם הנסיעה תיקח כמה שעות ויעבור זמן ד'תכלה רגל מן השוק' עדיף שידליקו במקום ששבתו מיד עם צאת השבת, כי יש סברא לומר שע"י שהייתם שם בשבת דינם כקבועים שם.

²⁷ . הדגשנו בניס נשואים כי אז דינם כסועד בבית חבירו באקראי ודינם כאכסנאים המובא במ"ב סק"י"ב כיון שאינם סמוכים על שלחן הוריהם (ואפילו אם הולכים להוריהם בכל ח' לילות דימי החנוכה וגם בשאר ימות השנה הולכים שם מפעם לפעם אבל לא בקביעות וכנ"ל הערה 21), וכ"כ בחובת הדר פ"ב הערה י"ג, ומש"כ הט"ז בשם רש"ל שחתן האוכל אצל חמיו דינו כאנשי הבית היינו שאוכל שם בקביעות גם בשאר ימות השנה (ועיין מש"כ בחובת הדר פ"א הערה ל"ג בשם המאירי, וצ"ע), אבל בחורים האוכלים בבית ההורים וישינים במקום אחר, והם בכלל בן הסמוך על שלחן אביו שנתבאר במ"ב בתחילת סק"י"ב, ודינם כציור א' שהזכרנו, ופרטנו את דין בחורים אלו להלן אות ו'.

²⁸ . וכבר כתבנו שאין נפק"מ אם הולכים רק ללילה אחד או לכל ח' ימי החנוכה, ובחובת הדר (שם) כתב שאם אינו הולך לכל ימי החנוכה אלא לימים ספורים וכ"ש ליום אחד ראוי לו להחמיר שיאשר בביתו עד שעת הדלקה וידליק בביתו ואח"כ ילך כי אולי הפר"ח לא אמר דבריו אלא בהולך לכל ח' ימי החנוכה, עיין שם.

²⁹ . שו"ת קנין תורה ח"ה סי' ע"ב שלומד בדברי הט"ז והמ"א שחייבו אותו לחזור לביתו ולהדליק הוא כשנמצא לבדו במקום שאוכל ואשתו ובי"ב נשאר בבית אבל בנידון דידן שהלך עם כל משפחתו לבית ההורים ובביתו לא נשאר אדם הרי הוא בכלל דין דהפר"ח המובא בביה"ל שא"צ להדליק בביתו כי אין לו שם למי לפרסם הנס, ואף על פי שלבסוף יחזור לביתו ללון מ"מ עכשיו אין שם אדם ורוצה להדליק.

³⁰ . אבל יש להם לאכול סעודה קבועה וגמורה ולא די במיני מזונות, ועיין שו"ת אז נדברו ח"ז סי' ס"ט.

³¹ . וזמן פלג המנחה בימי חנוכה הוא לערך כשעה וחמש דקות לפני השקיעה.

³² . כאמור לעיל הערה 28 שאם בזמן ההדלקה נמצא בביתו ידליק שם, ואף אם מיד אח"כ עוזב את ביתו, וכן כתבנו לעיל הערה 18 עיין שם.

³³ . דאף כי מברכים להדליק נר חנוכה (וגם שהחיינו אם יום א' דחנוכה) על ההדלקה מבעו"י והיינו משום דמשוינן ליה כחנוכה וכמ"ש בשד"ח מע' חנוכה אות ט"ז או משום דהכשר מצוה כמצוה כמ"ש בתרה"ד סי' ק"ב ומש"ה פסקינן בשו"ע תרע"ג סעי' ב' דמדינא כבתה אין זקוק לה אפילו אם כבתה בער"ש, אכן כיון שחייבו הפוסקים להניח בה שמן כשיעור שתדלוק חצי שעה לאחר צאה"כ וגם לדברי הט"ז שם חייב לחזור ולהדליקה אם כבתה (בלי ברכה) לכן ודאי יש לחשוש שצריך פרסומי ניסא לאחר צאה"כ, וכיון שמדליק בפנים ואין איש בבית ליכא פרסומי ניסא, לכן כתבנו שידליק במקום שישבות שם כי שם יאכל וישן בשבת וגם שם הוא מקום הדלקה מדינא.

³⁴ . חובת הדר שם הערה ס"ה ועליהם להקדים שובם לביתם כדי שיספיקו לפי מדת האפשרות להדליק בזמן, ובימינו זמן שתכלה רגל מן השוק הוא יותר מחצי שעה לאחר צאת הכוכבים - עיין לעיל סי' תרע"ב אות ד' (וכאמור ברמ"א סי' תרע"ב סעי' ב' שאף המדליקים בפנים ידליקו בזמן, קודם שתכלה רגל מן השוק).

³⁵ . כדלעיל הערה 18, וכ"ה בתשובות והנהגות ח"א סי' שצ"א, ומיהו טוב יעשה אם ישאר לאכול שם סעודת מלוה מלכה (והשתא ראיתי בקו' ימי החנוכה הנדמ"ח בפסקים להגרש"ז אויערבך זצ"ל שבכל ענין יכול לכתחילה להדליק במקום ששהה בשבת שכל זמן שלא יצא משם לא נפקעה הקביעות).